

NİĞDE İLİ ŞEHİRADLARININ (ASTİONİMLERİNİN) VERİLİŞ EĞİLİMLERİ*

Tuğba KORKMAZER¹
Osman YILDIZ²

ÖZET

Dil, milletlerin kimliğidir. Bir milletin tarihi, kültürü, ülküsü vb. konuştuğu dilin sözcüklerinde gizlidir. Duygu ve düşünce dünyasının izleri edebiyatta, bilime yaptığı katkıları terminolojide, vatan yaptığı toprakların tapusu toponimide kayıtlıdır.

Toponimi (yeradbilim); yeradları (toponim) üzerine tarih ve coğrafya bilimlerine dayalı etimolojik, morfolojik ve semantik bir incelemeyi konu edinen adbilim dalıdır. Pek çok alt dalı olan toponiminin il, ilçe ve belde isimlerini kapsayan alanına şehiradları (astionim veya polisonim) adı verilmektedir.

Makalenin kapsamını, Niğde ili şehiradlarını oluşturan *Niğde* il adı ile Niğde'ye bağlı 5 ilçe (Altunhisar, Bor, Çamardı, Çiftlik, Ulukışla) ve 23 belde (Aktaş, Alay, Azatlı, Bağlama, Bahçeli, Bozköy, Çukurkuyu, Değirmenli, Divarlı, Dünderli, Edikli, Gümüşler, Hacıabdullah, Karaatlı, Karakapı, Keçikalesi, Kemerhisar, Kiledere, Konaklı, Orhanlı, Sazlıca, Yeşilgölcük, Yıldıztepe) adının leksik-semantik incelemesi oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, ilgili toponimlerin verilmiş eğilimleri tespit edilmeye çalışılacak, gerektiğinde yerleşim yerinin bilinen eski adları ve idarî statüsünde yapılan değişiklikler hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın sonunda, Niğde ili şehiradlarının verilmiş eğilimlerine dair elde edilen istatistiksel veriler bir grafik ile gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Niğde, Yeradları, Şehiradları.*

* Bu makale, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Tuğba KORKMAZER tarafından Prof. Dr. Osman YILDIZ danışmanlığında hazırlanmakta olan 'Niğde İli Yer Adları' adlı doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Tuğba Korkmazer, Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, tugbakorkmazer@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0528-073X, (Sorumlu Yazar).

² Osman Yıldız, Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, osmanyildiz@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2250-0260.

NAMING TENDENCY of ASTIONYMS of NIGDE PROVINCE

ABSTRACT

Language is the identity of nations. The history, culture, ideals, etc. of a nation are hidden in the words of the language it speaks. The traces of its emotion and thought world are recorded in literature, its contributions to science are recorded in terminology, and the title deeds of its homeland are recorded in toponymy.

Toponymy is a branch of onomastic that deals with an etymological, morphological and semantic analysis of toponyms, based on the history and geography sciences. The sub-branch of toponyms, which have many sub-branches, that include the names of provinces, districts and towns is called astionym.

This article includes the lexical-semantic analysis of the name *Niğde* and the names of 5 districts (Altunhisar, Bor, Çamardı, Çiftlik, Ulukışla) and 23 towns (Aktaş, Alay, Azatlı, Bağlama, Bahçeli, Bozköy, Çukurkuyu, Değirmenli, Divarlı, Dünderli, Edikli, Gümüşler, Hacıabdullah, Karaatlı, Karakapı, Keçikalesi, Kemerhisar, Kiledere, Konaklı, Orhanlı, Sazlıca, Yeşilgölcük, Yıldıztepe) affiliated to Niğde.

In this study, the naming tendency the of astionyms of Niğde province will be determined; regarding this determination, information will also be given about the known ancient names and the changes in its administrative status of each settlement. At the end of the study, a graph showing statistical data on the naming tendency the of astionyms of Niğde province will be created.

Keywords: *Niğde, Toponym, Astionym.*

1. GİRİŞ

1.1. Ad ve Adbilim

Ad (Alm. substantiv, gegenstandswort, nomen; Fr. substantif, nom; İng. substantive, noun; Rus. imya; İsp. nombre), “bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam” olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2019: 11; Türk Dil Kurumu, t.y.). Dar kapsamda ise; “geleneksel dilbilgisinde, varlıkları, nesnelere, eylemleri, duyguları, nitelikleri, görüngüleri vb. gösteren sözcük; dağılımsal dilbilimde, belirleyiciler sınıfından bir biçimbirimden sonra gelen ve onunla birlikte bir ad dizimi oluşturan biçimbirim; üretici dilbilimde, ad ulamının egemen olduğu yalancı bir simgenin yerini alabilen biçimbirim” anlamlarına gelmektedir (Vardar vd., 2002: 12).

“Grekçe bir kişinin ya da bir şeyin özel adı, şöhret, ün ve ad anlamlarına gelen *onoma* (*ovoμα*) kelimesinden yapılmış *onomastics* ya da *science onomastique*, *onomastic sciences* terimleri; adları inceleyen bilim dalının yabancı literatürdeki karşılığıdır.” (Kurgun, 2002: 2). Bu terimin Türkçedeki karşılığı olan *adbilim* ise, “canlıların, nesnelere ve kavramların, kısacası çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bilimin adı” olarak tanımlanmaktadır (Sakaoğlu, 2001: 9).

Bir diğer araştırmacıya göre, “Yunanca ad verme sanatı anlamına gelen *ovoμαçτική* teriminden gelişmiş olan *adbilim* (İng. *onomastics*, name study; Fr. *onomastique*; Alm. *onomastik*, *namenkunde*; Rus. *onomastika*, *toponomastika*; İsp. *onomástica*); her türlü özel adın (toponim, antroponim, etnonim, fitonim, zoonim vb.) ortaya çıkışı, tarih içindeki gelişimi, onun yapısı gibi konuları araştıran ve bunun sonucunda özel adların ortaya çıkış geleneğini tespit etmeyi hedefleyen dilbilim alanıdır. Bir dilin linguistik birimlerini yapı ve anlam bakımından inceleyen *leksikoloji* ile gösteren ve gösterilen arasındaki ilişkiyi ele alan ve bu çerçevede sözcüklerin tarihçesini ve onların anlamlarında meydana gelen değişimleri inceleyen *semasyoloji* alanlarının birleşerek özel adlar üzerine odaklanmasından doğmuştur.” (Şahin, 2019: 17).

“Dünyada belirli bir dönem *onomastik* terimi yerine kullanıldığı görülen *toponomastik* terimi, bugünkü kapsamından farklı bir anlam içermekte; terimde geçen *topo* ‘yeradbilim’, *onom* ise ‘kişiadbilim’ için kullanılmakta; dolayısıyla *toponomastik*, yeradı ve kişiadlarını inceleyen bir dilbilim alanı olarak tanımlanmaktaydı.” (Şahin, 2019: 16).

Şahin tarafından *adbilim* alanı üzerine şimdiye kadarki en kapsamlı tasniflerden biri yapılmıştır. Araştırmacı ad ve *adbilim* kollarını 17 alt başlıkta toplamaktadır (Şahin, 2019).

1. Anemonim (rüzgâradı) ve Anemonimi (rüzgâradbilim)
2. Antroponim (kişiadı) ve Antroponimi (kişiadbilim)
3. Astronim (yıldızadı) ve Astronimi (yıldızadbilim)
4. Dokümantonim (belgeadı) ve Dokümantonimi (belgedbilim)
5. Ergonim (örgütadı) ve Ergonimi (örgütadbilim)
6. Etnonim (kökadı) ve Etnonimi (kökadbilim)
7. Fitonim (bitkiadı) ve Fitonimi (bitkiadbilim)
8. Hrematonim (eseradı) ve Hrematonimi (eseradbilim)
9. Hrononim (zamanadı) ve Hrononimi (zamanadbilim)
10. Kozmonim (uzayadı) ve Kozmonimi (uzayadbilim)
11. Mitonim (mitadı) ve Mitonimi (mitadbilim)

12. Poreyonim (araçadı) ve Poreyonimi (araçadibilim)
13. Pragmatonim (ürünadı) ve Pragmatonimi (ürünadibilim)
14. Planetonim (gökadı) ve Planetonimi (gökadibilim)
15. Toponim (yeradı) ve Toponimi (yeradibilim)
16. Urbonim (kentlikadı) ve Urbonimi (kentlikadibilim)
17. Zoonim (hayvanadı) ve Zoonimi (hayvanadibilim).

1.2. Yeradı (Toponim) ve Yeradibilim (Toponimi)

Toponim (Rus. toponim, imya geografiçeskoye, geografiçeskoye, nazvaniye; Alm. toponym, Ortsname, geographische Namen, Geotoponym; Fr. toponyme, nom de lieu, noms géographiques; İng. toponym, place-name, geographical names); Türkiye’de *yeradı* başta olmak üzere ‘toponyme, toponim, toponimi, yer ismi, yer adları, yer yurt isimleri, yer yurt adları, coğrafi yer adları, coğrafi isimler, coğrafi adlar, mekân adları’ terimleriyle karşılanmaktadır (Şahin, 2019: 76).

“Herhangi bir ülkenin (yahut belirli bir arazinin) coğrafi adlarının tamamı, o ülkenin (yahut arazinin) toponimi olarak adlandırılır.” (Yusifov ve Kerimov, 2017: 17).

Toponimi (Rus. toponomastika, toponimika; Alm. toponymie, toponomastik, Ortsnamenkunde; İng. toponymy, place-name study, toponomastics; Fr. toponomastique, toponymie; İsp. toponimia, toponomástica); Türkiye’de *yeradibilim* başta olmak üzere ‘toponimi, toponymie, toponymy, toponimie, topymie, topoymie, toponomastique, yer ad bilimi, yer ad bilimi, yer adı bilimi, yeradibilim, yer adları bilimi, yeradları bilimi, yer adları bilgisi, yer ismi bilimi, yer adları araştırması’ terimleriyle karşılanmaktadır (Şahin, 2019: 76-78).

Grekçe, yer, mevki, mahal anlamındaki *tôpos* (τόπος) ile bir kişinin ya da bir şeyin özel adı, şöhret, ün ve ad anlamına gelen *onoma* (ὄνομα) kelimelerinden oluşan *toponimi* terimi, yeradlarını inceleme çalışmaları için kullanılmaktadır. Bu terim aynı zamanda yeradı ya da bir bölgede mevcut yeradları anlamına da gelmektedir (Kurgun, 2002: 4). “Toponimlerin mana ve kökeni, doğru yazılışı (transkripsiyası), gramatik kuruluşu, oluşma ve gelişim uygunluklarından bahseden ilim sahası toponimi şeklinde adlandırılır. Toponimi bilim dalının konusu, coğrafi adlar yani toponimlerdir.” (Yusifov ve Kerimov, 2017: 17).

Toponimi, etimolojik, tarihî ve coğrafi bilgiyi de kullanarak yeradlarının yapılarını, anlamlarını, gelişimlerini, ortaya çıkışlarındaki geleneği ve prensipleri araştıran adbilim alanı olarak tanımlanabilir. Bu alan bazı araştırmacılar tarafından belirli bir dönem, leksikolojinin bir alt kolu olarak sınıflandırılmışsa da günümüzde yaygın olarak adbilimin bir

alt kolu kabul edilmektedir (Şahin, 2019: 76-77; Kurgun, 2002: 5; Yusifov ve Kerimov, 2017: 18).

“Dilciler, toponimiye onomastikanın yarım şubesi (toponomastika); coğrafyacilar ve tarihçiler ise tarih ilminin bir kolu sayarlar. Aslında ise bu üç bilim dalının arasında oluşan toponimiye ...müstakil bir ilim sahası gibi düşünmeliyiz.” (Yusifov ve Kerimov, 2017: 18).

“Toponimi ilmî bir kavram olarak, yani ilim dalı olarak XIX. yüzyılın sonlarından itibaren kullanılsa da muhtelif toponimik meseleler çok eski devirlerden beri, özellikle antik Yunan bilginlerinden başlayarak bugüne kadar bir kısım tarihçi, dilci ve coğrafya bilginlerinin eserlerinde yer almıştır.” (Albayrak, 2004: 16).

Şahin, yeradlarını türlerine göre 8 ana başlıkta toplamaktadır (Şahin, 2019: 95-100):

1. Orunadı (oykonim)
 - 1.1. Köyadı (komonim)
 - 1.2. Şehiradı (astionim/polisonim)
 - 1.3. Yaylaadı (orpedyonim)
2. Dağadı (oronim)
 - İnadı (speleonim)
3. Suadı (hidronim)
 - 3.1. Çayadı (potamonim)
 - 3.2. Göladı (limnomonim)
 - 3.3. Okyanusadı (okyeanonim)
 - 3.4. Batakadı (helonim)
4. Eladı (horonim)
 - 4.1. İdarieladı
 - 4.2. Doğalealdı
5. Ormanadı (drimonim)
6. Yoladı (dromonim)
7. Bağadı (agronim)
8. Sunakadı (ekklezionim).

1.3. Orunadı (Oykonim) ve Şehiradı (Astionim/Polisonim)

Oykonim (Rus. oykonim; Alm. oikonym, siedlungsname; İng. oikonym, settlement name; Fr. oikonome, nom d' habitat); *oykos* ve *onim* şeklindeki Yunanca iki sözcüğe dayanmaktadır. Bu sözcüklerden ilki mesken, yurt, ev; ikincisi ad anlamındadır. *Oykonim* ise; il, ilçe, kasaba, köy, mezra, çiftlik gibi her çeşit yerleşim biriminin özel adıdır. Türkiye’de oykonimin Türkçe karşılığı olarak *orunadı* başta olmak üzere

'yerleşme adı, yerleşim birimi adı, yerleşim adı, yerleşim adları, yerleşim yeri adları, yerleşim yerleri adları' terimleri kullanılmaktadır (Yavuz ve Şenel, 2013: 2249; Şahin, 2019: 95-96).

Orunadları (oykonimler) kendi içerisinde 3 alt başlığa ayrılmaktadır:

1. Şehiradları (astionimler/polisonimler)
 - 1.1. İl adları
 - 1.2. İlçe adları
 - 1.3. Belde adları vs.
2. Köyadları (komonimler)
 - 2.1. Köy adları
 - 2.2. Çiftlik adları vs.
3. Yaylaadları (orpedyonimler)
 - 3.1. Yayla adları
 - 3.2. Yurt adları
 - 3.3. Oba adları
 - 3.4. Dam adları
 - 3.5. Ağıl adları vs.

Astionim, *aste* ve *onim* şeklindeki Yunanca iki sözcüğe dayanmaktadır. Bu sözcüklerden ilki şehir, ikincisi ad anlamındadır. *Astionim* ise, il, ilçe ve kasaba gibi yerleşim birimlerinin özel adıdır. Türkiye'de astionimin Türkçe karşılığı olarak 'şehiradı' terimi kullanılmaktadır (Yavuz ve Şenel, 2013: 2244; Şahin, 2019: 96).

2. NİĞDE İLİ ŞEHİRADLARI

2.1. İl Adları

İl, "Yönetim bakımından memleket bölümlenmesinde birinci derecede gelen büyük bölüm" olarak tanımlanmaktadır (İzbirak, 1992: 168). Bu makalede, çalışmanın kapsamı gereği ele alınan tek il adı *Niğde*'dir.

Aktaş'taki bir kilisede bulunan ve M. Ö 8. yüzyıla tarihlendirilen Andaval Steli'ndeki "Ben Nahitiya şehrinin efendisi kral Saruwanis" ibaresinde geçen *Nahitiya*, Tabal döneminin *Nahita* şehri ile eşleştirilmekte ve Niğde'nin adı bu isme dayandırılmaktadır (Akçay, 2011: 208-209, 34; Kınal, 1987: 238; Coşkun, 1989: 483). Oral, Hititler dönemindeki *Na+hi+ta* isminin zamanla birkaç ses değişikliğine uğrayarak *Ni+ğ+de* şeklini aldığını belirtmektedir (Oral, 1936: 5).

Galanti şehrin ismini, kameri ve bereketi temsil eden *Anahita* adlı ilahe ile ilişkilendirmektedir (Galanti, 1951: 5).

Gabriel, Anamur dolaylarındaki kadim *Nagidos* şehrine vurgu yapmakta, gerekçesini ise şöyle açıklamaktadır: “Bu şehrin milattan önce IV. ve V. yüzyıllara ait çeşitli paraları elimize geçmiştir. Daha sonra meskukat listesinden kaybolmuştur. Buna sebep ya adın değişmesi veyahut tesis edilecek yeni şehre halkının nakledilmesidir. Şimdiki Niğde’nin bulunduğu yerde *Nakhidos* şehrinde gelme ve bu adla adlanan bir kavmin yerleşip yaşadığı ihtimal dahilindedir.” (Gabriel, 1962: 17-18).

Witteck, Niğde’nin eski adının *Nekide* olduğunu, bunun da *Antigu*’dan geldiğini düşünmektedir (Witteck, 1970: 226).

Mehmet Hayri, Seyahatname’de geçen “Evvela İstanbul’u termim eden kayser, Rum’dur ki, Kayseriyye ve Niğde ve Konya’yı bina etmiştir. Yunaniye’nin ulu krallarından idi.” ibaresinden, Niğde’nin Roma İmparatoru Kayser Augustus tarafından tesis edildiğinin anlaşıldığını fakat ilde bunu ispatlayacak hiçbir eserin bulunmadığını ifade etmektedir. Sonrasında da kale duvarlarında Arapça ibareli bir kitabenin bulunduğu şeklindeki rivayeti değerlendirir. Arapların böyle eserler bırakabilecek kadar bu bölgede bulunmadığını ve bu türden yapılarda Arapçayı sadece Türklerin kullandığını belirten Mehmet Hayri, kalede ve kale içerisinde bulunan Selçuklu eseri Alaeddin Cami’de aynı cinsten taşların kullanılmasına da dayanarak kalenin dolayısıyla şehrin Selçuklular tarafından kurulmuş olabileceğini belirtmektedir (Doktor M. H., 2016: 68-69).

Toroğlu, Niğde şehrinin yer aldığı sahada şehrin atası sayılabilecek bir yerleşme izine ve Anadolu Selçuklularından önceki dönemde Niğde ismine rastlanmayışına dayanarak Niğde’yi Anadolu Selçukluları tarafından kurulan ve geliştirilen bir yerleşim olarak kabul etmektedir (Toroğlu, 2006: 274-275). Bu bağlamda, Niğdeli Kadı Ahmed de şehrin surlarının ilk defa I. Süleyman Şah tarafından yaptırıldığını ifade etmekte; Darkot ise, “Niğde’nin kurulduğu yerde eski çağ anıtlarını ihtiva eden bir şehrin mevcudiyetine dair kati bir arkeolojik delil de yoktur. 1834’te burayı ziyaret etmiş olan Texier, İslam eserlerinin çokluğuna karşılık hiçbir eski çağ eseri bulunmadığını kaydeder.” şeklindeki bilgiyi aktarmaktadır (Ofraz, 2007: 92; Darkot, 1978: 253). 1916 tarihli Konya Vilayeti Salnamesi’nde Niğde kelimesinin Farsçada ‘iyi köy, iyi memleket’ anlamındaki *Nik-i de* kelimesinden getirildiğini belirten Toroğlu, şehrin adını da Farsça ‘iyi, güzel’ anlamındaki *nik* ve ‘köy, memleket’ anlamındaki *dih/deh* kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuş, ‘güzel köy, güzel memleket’ anlamındaki *Nik-i-de(h)* kelimesine dayandırmaktadır (Toroğlu, 2006: 274-275).

Niğdeli Kadı Ahmed tarafından 1333'te kaleme alınan el-Veledü'ş-şefik'teki sarıh bir kayıt, Niğde şehrinin *Daru'l-pehlevāniyye* adıyla anıldığını göstermektedir (Ertuğrul, 2015: 439). Niğde'de 1336'da Moğol valisi Seyfuddin Sungur'un inşa ettirdiği caminin doğu kapısının üstündeki kitabede de 'Cemā'at-i Dāru'l-pehlevāniyye' ibaresi bulunmaktadır (Erzi, 1950: 95; Oral, 1955: 391). Aynı zamanda Ak Medrese'nin 1415 tarihli vakfiyesinde yer alan "... Bu medreyi *Ma'şukiye* demekle maruf ve *Pehlivan Yatağı* diye meşhur olan Niğide kasabasında inşa eyledi." ibaresinden hareketle bu ilin *Aşıklar beldesi* anlamına gelen *Maşukiye* namıyla da anıldığını söylemek mümkündür (Uzunçarşılı, 1942: 58).

2.2. İlçe Adları

İlçe, "Yönetim bakımından memleket bölümlenmesinde ilden sonra gelen daha küçük bölüm" olarak tanımlanmaktadır (İzbrak, 1992: 168).

2.2.1. Altunhisar

Eskiden beri önemli bir yerleşim yeri olan Altunhisar'ın tarihi, Kapadokya Krallığı (M.Ö 332-M.S. 17) sınırları içerisindeki *Antîgû* şehrine dayandırılmaktadır. İbn Hurdazbih (ö. 912/913), Kapadokya bölgesi ve oradaki yerleşim yerleri hakkında bilgi verirken "İçerisinde Kurra Kalesi, Antîgû ve Ecrab kaleleri vardır." ifadesine yer vermektedir (İbn Hurdazbih, 2008: 93).

15. yüzyılda Anduğu kazasında bulunan Ortaköy Cami'ye dair, 1476 tarihli defterde "Karye-yi Orta..."; 1483 tarihli defterde ise "An-karye-yi Ortaköy..." kaydı bulunmaktadır (Uzluk, 1958: 51; Çoşkun, 1996: 171). 1518'de Anduğu'nun iki nahiyesinden biri Ortaköy'dür. 1584'te Anduğu kazası, Bor kazasına tahvil edilmiş; daha önce kaza olarak gözüken ancak belli bir kaza merkezi olmayan Anduğu kazası iptal edilmiştir. Lağvedilen Anduğu kazasının ismi Ortaköy nahiyesine verilmiştir (Oflaz, 1992: 66, 44). Bununla birlikte uzunca bir süre Anduğu ve Ortaköy toponimlerinin birlikte kullanıldığı görülmektedir (Osmanlı Arşivi, dosya/gömlek no: 135/1333; Osmanlı Arşivi, dosya/gömlek no: 7/302).

Ortaköy, 1928'de Bor kazası Merkez nahiyesine bağlı köy statüsündedir (Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1021). 1930'da "Niğde'nin Bor kazasına bağlı Ortaköy'ün nahiye olarak teşkili"ne, 1955'te güneydeki verimli Altıntaş ovasından dolayı "Niğde'nin Bor ilçesi Ortaköy nahiyesi adının Altunhisar olarak değiştirilmesi"ne karar verilmiş ve nihayet 1990'da merkezi Altunhisar bucak merkezi olmak üzere Altunhisar adıyla

bir ilçe kurulmuştur (Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 54/9/8; Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 254/39/15; T.C. Resmi Gazete, S. 20523).

2.2.2. Bor

1507'de Niğde'ye bağlı büyük bir köy olan Bor, 1518'de nahiye, 1584'te kaza olmuştur (Oflaz, 1992: 50). Bor'un ilçe olması Cumhuriyet'ten öncedir (İçişleri Bakanlığı, t.y.).

Bor adına dair Galanti'nin ifadeleri şöyledir: "Bor kelimesi, Yunanca olan *Poros*'dan geliyor. Fener Rum Mektebi meşhur Türkçe muallimi J. Karlos tarafından yazılan Türkçe-Rumca lügatinde Rum kilisesine tabi şehirler ve köylerin isimleri vardır. Bor şehri de bu meyandadır. Yunanca *Poros* ve Fransızca *Bore*'dur. Bu kelime yol ve deniz limanı dahi ifade eder. Türkçede ziraate elverişli olmayan toprak demektir." (Galanti, 1951: 61).

Toroğlu; Helen, Roma ve Bizans dönemlerinde sahada Bor isimli bir yerleşmeye rastlanmadığından, yine yerleşmede bu dönemlere ait hiçbir mimari yapı bulunmadığından ve 19. yüzyılda Bor'da mevcut olan Rum kilisesinin de aynı yüzyıl içerisinde yapıldığından hareketle, Galanti'nin zaman ve coğrafi durum belirtmeden yaptığı yukarıdaki izahın bir anlamı olmadığını ifade etmektedir. İlçenin kuruluşuna dair ise 1916 tarihli Konya Vilayeti Salnamesi'nde geçen "Bor kasabası Türk aşiretleri tarafından bina edilmiş olup bundan öncesine ait hiçbir eser mevcut olmadığından ismine Bor denmiştir." ibaresini esas alarak Bor'un Anadolu Selçuklu döneminde kale yerleşmesi olarak ortaya çıktığı tezini savunmaktadır. Bor adının 'işlenmemiş, taşlık, sert, ekilmemiş (toprak), borak' anlamında Türkçe bir sözcük olmasının da bu tezini desteklediği görüşündedir (Toroğlu, 2009: 177-178).

2.2.3. Çamardı

16. yüzyılda Niğde'ye bağlı bir nahiye olan Şamardı'nın, 17. yüzyılda kaza statüsüne kavuştuğu görülmektedir (Oflaz, 1992: 49; Katip Çelebi, 2013: 904). Bu yerleşme, 15 haneden müteşekkil Maden köyü ile 107 haneye sahip Bereketlü Cemaati'nin birleşmesinden meydana gelmiştir. Kimi zaman bu iki isim birleştirilerek *Bereketlimaden* adıyla da anılmıştır (Toroğlu, 2006: 323). Hem Çamardı hem de Ulukışla'da bulunan *Maden* adlı köyleri ayırt edebilmek için birinciye *Bereketlimadeni*, ikinciye *Bulgarmadeni* denmiştir.

İslam ülkesinin sınırlarının Toroslara dayanmasıyla başlayan Bizans-Arap mücadelesinde, Bizans'ın geri çekilmesi ile İslam

ordularının hakimiyetine geçen bölgeler sınır hattını oluşturmuştur. Bu hattın Tarsus, Adana'yı kapsayan bölümüne *Sugürüşşâm* adı verilmiştir. Sugür; "İslam devletlerinin gayrimüslim devletlerle sınır teşkil eden müstahkem şehir ve kalelerin bulunduğu uç bölgeleri" olarak tanımlanmaktadır. Yıllar sonra bölgeyi buradan geçerek fetheden Türk ordularının, bölgeye *Şamardı* adını verdiği düşünülmektedir (Avcı, 2009: 473; Toroğlu, 2006: 322).

1855 (1271h) tarihli Devlet Salnamesi'nde "Bereketlü nam-ı diger Çam-ardı" ifadesi yer almaktadır. Şamardı ile Şam arasında bir ilgi kuramayan salname yazarı, çamlarla kaplı dağlık sahanın arkasındaki bu yerleşim yerinin adını *Çamardı* olarak kaydetmiş olmalıdır (İSAM, t.y.; Toroğlu, 2006: 323).

11.06.1947 tarihli ve 5071 sayılı kanunla Çamardı adıyla bir ilçe kurulmasına karar verilmiştir (T.C. Resmi Gazete, S. 6635).

2.2.4. Çiftlik

1530 tarihli Muhasebe Defteri'ne göre, Niğde kazasının Melendiz nahiyesine bağlı bir köy olan Çiftlik, Osmanlı dönemi boyunca varlığını köy olarak sürdürmüştür (Toroğlu, 2006: 331-332).

1930'da "Niğde vilayetinin Merkez kazasına bağlı Çiftlik köyünde yine bu adla bir nahiyeye teşkiline", 1971'de "Çiftlik bucağının merkezi olan Çiftlik köyünde Özyurt adı ile belediye kurulmasına" ve nihayet 1990'da "Merkezi Çiftlik bucak merkezi olan Özyurt kasabası olmak ve Özyurt Belediyesi'nin adı Çiftlik olarak değiştirilmek üzere Çiftlik adıyla bir ilçe kurulmasına" karar verilmiştir (Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 55/13/12; Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 367/36/15; T.C. Resmi Gazete, S. 20523).

Türkiye'de çok köklü ve oldukça yaygın bir köyaltı iskân şekli olan *çiftlik*; geniş bir toprak mülkiyeti içinde teşekkül etmiş, bir veya birkaç ailenin geçimini ve aynı zamanda ikametini sağlayan iskân yeri olarak tanımlanabilir. Türkiye'de çiftlikler sosyal ve ekonomik yapıları itibariyle üç grupta toplanabilir:

- Tamamen hayvan üreten ve sahaları oldukça geniş olan çiftlikler
- Hem hayvan üretilen hem de ziraat yapılan çiftlikler
- Tamamen ziraat yapılan çiftlikler (Tunçdilek, 1967: 121-124).

2.2.5. Ulukışla

Araştırmacıların bir kısmı, Ulukışla'nın tarihini hemen yakınında yer alan ve Bizanslıların *Phourion Lulu*, Arapların ise *Lu'lu'a (Lulon)*

dedikleri kale ile özdeşleştirmektedir. Fakat Osmanlı kayıtlarında hem kalenin hem de yerleşmenin adına aynı anda rastlanması bu iddiayı çürütmektedir (Ünal ve Girginer, 2007: 283; Turan, 2018: 317; Toroğlu, 2006: 338).

1476 yılına ait defterde Niğde'ye bağlı bir nahiye statüsünde olan Şücaeddin'in, 19. yüzyıl kayıtlarında kaza olarak geçtiği görülmektedir (Uzluk, 1958: 52; Çoşkun, 1996: 169; Oflaz, 1992: 45).

1887'de Şücaeddin adı, Hamidiye olarak değiştirilmiş ve kaza merkezi Maden köyü yapılmıştır (Oral, 1935: 7). 1909-1911 yılları arasında önce "Niğde sancağına bağlı Hamidiye kazasının eski ismi olan Şücaeddin namıyla tevsimi", sonra "Şücaeddin kazası merkezinin Ulukışla'ya nakledilerek adının Ulukışla'ya tebdili" kararları alınmıştır (Osmanlı Arşivi, dosya/gömlek no: 7/16; Osmanlı Arşivi, dosya/gömlek no: 24/17). Ulukışla'nın ilçe olması ise Cumhuriyet'ten öncedir (İçişleri Bakanlığı, t.y.).

Şücaeddin adı, Selçuklu sultanı II. Kılıç Arslan'ın ülke yönetimini şehzadeleri arasında paylaştırırken Ereğli için adı geçen (Şücaeddin) Sencer-şah'a dayandırılmaktadır (İbn Bibi, 2020: 50; Baykara, 1985: 50; Toroğlu, 2006: 338). *Hamidiye* adının ise Sultan II. Abdülhamid'e izafeten verildiği düşünülmektedir.

Gabriel, çalışmasında *Ulukışla* adının oldukça iyi muhafaza edilmiş olan büyük bir hana dayandığını ifade etmektedir (Gabriel, 1962: 58). Sadrazam Damad Öküz Mehmed Paşa tarafından yaptırılan ve kastedilen kervansarayın da içinde yer aldığı külliye'nin vakfiyesi 1619 tarihlidir (Çobanoğlu, 2007: 27).

Toroğlu ise ilçenin adını *kışlak* terimine dayandırmaktadır. Ona göre; coğrafi özellikleri nedeniyle konargöçer aşiretlerin yoğun olarak barındığı bu bölgede, Bolkar Dağları ve onun İç Anadolu'ya bakan kısımlarındaki yüksek sahalar yarı göçebelik faaliyetleri için kullanılırken kışlak için sahanın alçak yerlerindeki kuzeyi kapalı, akarsu kenarları seçilmiştir. Bugünkü yerleşme yeri, bu şartları taşıdığından kışlak olarak kullanılmış; daimî yerleşme oluşmaya başlayınca mevcut ismiyle anılmaya devam etmiştir (Toroğlu, 2006: 338).

2.3. Belde Adları

Belde, "İlçeden küçük, köyden büyük, nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olan, belediye ile yönetilen, henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş yerleşim merkezi; kasaba" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.).

2.3.1. Altunhisar/Karakapı: 1928 Köylerimiz’de Karakapı adı ile kayıtlıdır (Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1021). Belde, adını tarihî bir kapıdan almaktadır.

2.3.2. Altunhisar/Keçikalesi: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Argos’tur (Gabriel, 1962: 76). 1928 Köylerimiz’de Çukurkent, 1933 Köylerimiz’de Keçi Kalası, 1968 Köylerimiz’de Keçikalesi olarak kayıtlıdır (Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1021; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 443; İçişleri Bakanlığı, 1968: 343).

Strabon’da “...Tauros yakınında yüksek, tahkim edilmiş bir yer olan Argos” ifadesine rastlanmaktadır (Strabon, 2018: 7). Helenleşme döneminde *Argos* edilmiş adın öz biçimi, *Arga* olmalıdır. *Arga* sözcüğü, ‘Yukarı; Sınır; Işıldayan, parıldayan, ışıltı, parıltı, ak, gümüş’ anlamlarında kullanılmaktadır. Bu adın, kalenin yakınındaki karlı, ışıltılı bir doruğa işaret ettiği düşünülmektedir (Umar, 1993: 101, 98-99).

Keçikalesi, yapı adına dayalı bir toponimdir. Keçi sözcüğünün, ‘küçük’ anlamındaki *kiçi*’nin bozulmuş şekli olduğu; dolayısıyla bu toponimdeki veriliş eğiliminin, kalenin düşman saldırısından boynuzlarına mumlar bağlanan keçiler ile kurtarıldığı şeklindeki rivayetle izah edilmesinin doğru olmadığı düşünülmektedir (Gülensoy, 2009; Kültür Turizm Bakanlığı, t.y.).

2.3.3. Bor/Bahçeli: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Didragon (Vidragün)’dur (Topal, 2012: 130; Uzluk, 1958: 53). 19. yüzyılın sonlarına ait belgede Dragon adıyla geçen yerleşim yeri, 1928 Köylerimiz’de Dragon ma Kergah olarak kayıtlıdır (Öztürk, 2008: 205; Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1021). 1933’ten itibaren Bahçeli adıyla anıldığı bilinmektedir (Dâhiliye Vekâleti, 1933: 79).

Adlandırmada, su kaynaklarının fazlalığı ve sellerin getirdiği alüvyonlu topraklar sayesinde beldenin yeşil bir görünüme sahip olması etkili olmuştur.

2.3.4. Bor/Çukurkuyu: Ulaşılabilen tarihî kaynaklara dayanarak yerleşim yerinin 19. yüzyılın sonlarından itibaren Çukurkuyu adını taşıdığını söylemek mümkündür (Öztürk, 2008: 205). Beldenin adı, Mustafa Özer (Kır Mustafa)’in avlusunun içindeki kuyudan gelmektedir.

2.3.5. Bor/Kemerhisar: Yerleşim alanının bilinen en eski adları, Tuvanuva ve Tyana’dır (Çınaroğlu, 1987: 351). 15. ve 19. yüzyıllar arasında -tarihî kilise ve kaleye atfen- Kilisehisar adıyla anıldığı bilinmektedir (Uzluk, 1958: 51; Korkmaz, 2004: 106; Katip Çelebi, 2013:

904; Öztürk, 2008: 205). 1928 Köylerimiz'de Kemerhisar olarak kayıtlıdır (Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1021).

Tuwana, 'Atys Ülkesi' anlamındadır. Atys/Attys için 'Anadolulu tanrı; Manes oğludur denen destan inancı kişisi; Son Lydia kralının oğlu; Roma yöresi kralı destan kişisi' tanımları yapılmaktadır (Umar, 1993: 805, 803, 137, 136).

Belde, adını tarihî su kemerlerinden almaktadır.

2.3.6. Çiftlik/Azatlı: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Ozzizala'dır (Toroğlu, 2006: 116). 15. yüzyıldan itibaren uzunca bir dönem de resmî belgelerde Azadala (Eravele) adıyla geçen yerleşim yeri, 1933 Köylerimiz'de Azatlı olarak kayıtlıdır (Topal, 2012: 128; Uzluk, 1958: 50; Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1017; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 71).

Kappadokia bölgesinde bir Ozizala köyünün ya da kasabasının varlığı bilinmektedir. Ozizala adının Helen dilinde anlamı yoktur, öz biçimi de bilinmemektedir (Umar, 1993: 627).

Azatlı toponiminin halk etimolojisine dayalı bir adlandırma olabileceği düşünülmektedir. Bazen halk etimolojisinin tesiri ile coğrafi ad, yeni manaya uygun gelişmektedir. Mesela *Armutlu*, önceki adı olan *Amudug*'un geçmişte kentin etrafında armut ağaçları olduğu şeklindeki halk etimolojisiyle ilişkilendirilmesi neticesinde ortaya çıkan bir toponimdir (Yusifov ve Kerimov, 2017: 99). Krş. Alay, Divarlı.

2.3.7. Çiftlik/Bozköy: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Gelemiş'tir (Hüseyinklioğlu ve Arslan, 2009: 309). 16. yüzyıldan itibaren uzunca bir dönem bu adı taşıyan yerleşim yeri, 1933 Köylerimiz'de Bozköy olarak kayıtlıdır (Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1017; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 117).

Gelemiş/Gelemiş, Luwi dilinin 'Kıyı; iskele' anlamındaki *Kala* sözcüğüyle bağlantılı olabilir. (Umar, 1993: 277, 361-363). Belde adı, oykotoponim niteliği taşımaktadır (Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 635/59/30).

2.3.8. Çiftlik/Divarlı: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Doara'dır (Toroğlu, 2006: 116). 16. yüzyıldan itibaren uzunca bir dönem de resmî belgelerde Divari/Divare adıyla geçen yerleşim yeri, 1933 Köylerimiz'de Divarlı olarak kayıtlıdır (Hüseyinklioğlu ve Arslan, 2009: 308; Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1017; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 218).

Doara, Dora adlarının anlamı ve kökeni netleştirilememiştir (Umar, 1993: 218-219). Divarlı toponiminin, halk etimolojisine dayalı bir adlandırma olduğu düşünülmektedir. Krş. Alay, Azatlı.

2.3.9. Merkez/Aktaş: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Andabalis'tir (Toroğlu, 2006: 116). 16. yüzyıldan itibaren uzunca bir dönem de resmî belgelerde Andaval adıyla geçen yerleşim yeri, 1933 Köylerimiz'de Aktaş olarak kayıtlıdır (Hüseyniklioğlu ve Arslan, 2009: 308; Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1017; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 30).

“Andabalis adının sonundaki -is, Helenleşme döneminde oraya eklenmiş, Helen dilinin bir takısıdır. Andabal(a) kök bölümünün Helen dilinde hiçbir anlamı yoktur. Bunun aslı Ada-(u)wa-la, ‘Ana Tanrıça-Tapınağı-cık’ olsa gerek.” (Umar, 1993: 68). Belde adı, orotoponim niteliği taşımaktadır.

2.3.10. Merkez/Alay: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Alayi'dir (Uzluk, 1958: 50; Topal, 2012: 131). Ulaşılabilen tarihî kaynaklara dayanarak yerleşim yerinin 16. yüzyıldan itibaren Alay adını taşıdığını söylemek mümkündür (Hüseyniklioğlu ve Arslan, 2009: 308). Alay toponiminin halk etimolojisine dayalı bir adlandırma olduğu düşünülmektedir. Krş. Azatlı, Divarlı.

2.3.11. Merkez/Bağlama: Yerleşim yerinin adı 19. yüzyılın sonlarına ait belgede Bavlama, 1933 Köylerimiz'de Bağlama olarak kayıtlıdır. (Öztürk, 2008: 204; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 77). Toponimin veriliş eğilimi netleştirilememiştir.

2.3.12. Merkez/Değirmenli: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Başтана'dır (Hüseyniklioğlu ve Arslan, 2009: 308). 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Bastana olarak anıldığı bilinen yerleşim yeri, 1933 Köylerimiz'de Değirmenli olarak kayıtlıdır (Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1018; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 199). Beldenin, adını değirmenlerden aldığı düşünülmektedir.

2.3.13. Merkez/Dündarlı: Ulaşılabilen tarihî kaynaklara dayanarak yerleşim yerinin 19. yüzyılın sonlarından itibaren Dündarlı adını taşıdığını söylemek mümkündür (Öztürk, 2008: 202). Bu adın Niğde'de de görülen, konargöçer Türkmân Yörükânı tâifesinden Dündar, Dündarlı (Dündarlı), (Dindar, Dindarlı, Dindarca) Cemaati etnonimine dayalı bir etnotoponim olabileceği düşünülmektedir (Halaçoğlu, 2020: 712-717; Türkay, 2012: 292).

2.3.14. Merkez/Edikli: Yerleşim yerinin adı 19. yüzyılın sonlarına ait belgede Ediği, 1933 Köylerimiz'de Edikli olarak kayıtlıdır

(Öztürk, 2008: 209; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 232). Bu adın, Edigi Cemaati etnonimine dayalı bir etnotoponim olabileceği düşünülmektedir (Halaçoğlu, 2020: 724-725; Sakin, 2010: 421).

2.3.15. Merkez/Gümüşler: 1957'de Niğde'nin, Eskigümüş ve Yenigümüş köyleri birleştirilerek Gümüşler adıyla belediye kurulmuştur (Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlük/sıra: 265/23/14). Belde adının, maden ve madencilğe dayalı bir adlandırma olduğu düşünülmektedir.

2.3.16. Merkez/Hacıabdullah: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Andirlos (Enderlos)'tur (Topal, 2012: 132; Uzluk, 1958: 65). Resmî belgelerde uzunca bir dönem bu isimle geçen yerleşim yeri, 1946 Meskûn Yerler Kılavuzu'nda Hacıabdullah adıyla kayıtlıdır (Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1018; İçişleri Bakanlığı, 1946: 447). Kasabanın girişinde yer alan ve *Amele Köprüsü* olarak bilinen yapının bânisi *Hacı Abdullah*, kasabaya da ismini vermiştir (Özkarcı, 2014: 765). Dolayısıyla ilgili toponim, antropotoponim niteliği taşımaktadır.

2.3.17. Merkez/Karaatlı: Yerleşim yerinin adı 1928 Köylerimiz'de Kara Etli, 1933 Köylerimiz'de Karatlı, 1946 Meskûn Yerler Kılavuzu'nda ise Karaatlı olarak kayıtlıdır (Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1018; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 425; İçişleri Bakanlığı, 1946: 594). Belde adının etnotoponim niteliği taşıdığı düşünülmektedir.

2.3.18. Merkez/Kiledere: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Hacılar'dır (Hüseyniklioğlu ve Arslan, 2009: 309). 19. yüzyılın sonlarına ait belgede Giledere, 1928 Köylerimiz'de Kiledere adıyla kayıtlıdır (Öztürk, 2008: 203; Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1018). Belde adının verilmiş eğilimi netleştirilememiştir.

2.3.19. Merkez/Konaklı: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Moustilia'dır (Toroğlu, 2006: 116). 16. yüzyıldan itibaren uzunca bir dönem de resmî belgelerde Misli adıyla geçen yerleşim yeri, 1968 Köylerimiz'de Konaklı olarak kayıtlıdır. (Hüseyniklioğlu ve Arslan, 2009: 310; Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1018; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 559; İçişleri Bakanlığı, 1968: 371).

Moustilia ve Misli adlarının kökeni, öz biçimi ve anlamları bilinmemektedir (Umar, 1993: 584, 575). Beldenin sakinleri, 1924'teki Nüfus Mübadelesi gereği Yunanistan'dan göç eden Türklerdir. 1936-1951 yılları arasında da beldeye Bulgaristan ve Romanya'dan göçlerin olduğu bilinmektedir (Konaklı Belediyesi, t.y.). Dolayısıyla ilgili toponimin, sosyal hayata dayalı bir adlandırma olabileceği düşünülmektedir.

2.3.20. Merkez/Orhanlı: 19. yüzyılın sonlarına ait belgede Orhaniye olarak geçen yerleşim yerinin adı, 1968 Köylerimiz’de Orhanlı olarak kayıtlıdır (Öztürk, 2008: 201; Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1017; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 593; İçişleri Bakanlığı, 1968: 427). Bu toponimin, Osmanlı hanedanı üyelerinin isimlerine dayalı ad verme geleneğinin bir örneği olduğu düşünülmektedir (Muradiye, Reşadiye, Selimiye vs...). Dolayısıyla antropotonim niteliği taşımaktadır.

2.3.21. Merkez/Sazlıca: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Sazala (Sazan)’dır (Topal, 2012: 128; Uzluk, 1958: 50). 15. yüzyıldan itibaren uzunca bir dönem bu adı taşıyan yerleşim yeri, 1933’ten itibaren Sazlıca adıyla bilinmektedir (Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1017; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 654). Adını, Dipsizgöl ve Humam Gölü sularının oluşturduğu sazlık araziden almıştır (Toroğlu, 2006: 375).

2.3.22. Merkez/Yeşilgölcük: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Limnai’dır (Toroğlu, 2006: 116). 16. yüzyıldan itibaren uzunca bir dönem de resmî belgelerde Gölcük olarak geçen yerleşim yeri, 1971’de bir süreliğine Akınpınar adını almıştır (Toroğlu, 2006: 348; İçişleri Bakanlığı, 1968: 236; Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 367/37/7). 1974’te ise Akpınar ve Akınpınar adlarına birçok yerde rastlanmasından doğan karışıklığı önlemek için beldeye eski adına istinaden Yeşilgölcük adı verilmiştir (Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 323/75/18).

Limnai, Helen dilinde ‘Göller’ veya ‘Göl Halkı (nın kenti)’ anlamında olmalıdır (Umar, 1993: 518). Yerleşme adını doğusundaki Gölcükbaşı mevkisinden çıkan kaynak suyunun eskiden oluşturduğu küçük gölden almaktadır (Toroğlu, 2006: 347-348). Dolayısıyla Yeşilgölcük, hidrototonim niteliği taşımaktadır.

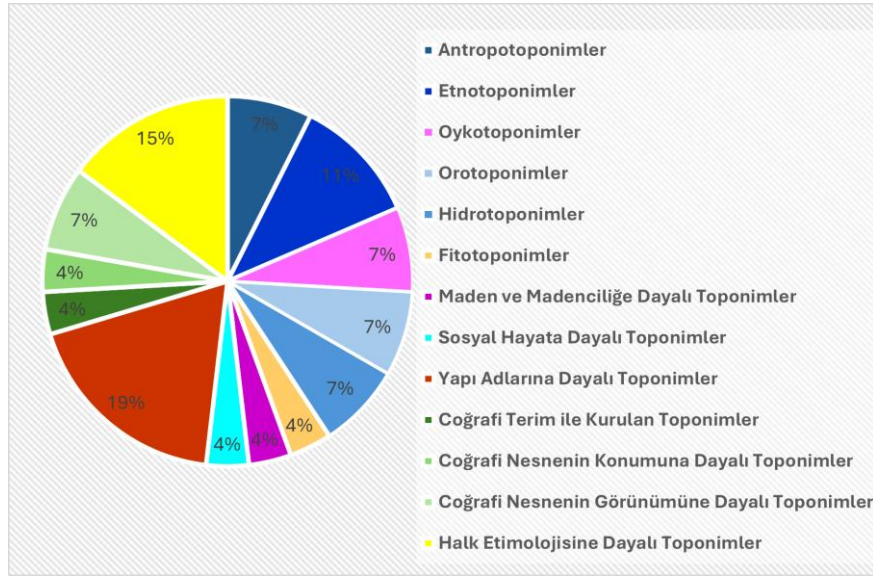
2.3.23. Merkez/Yıldıztepe: Yerleşim alanının bilinen en eski adı, Divrin (Dirvin, Derdin)’dir (Topal, 2012: 131; Uzluk, 1958: 51). 15. yüzyıldan itibaren uzunca bir dönem resmî belgelerde Divrin olarak geçen yerleşim yeri, 1933 Köylerimiz’de İnli adıyla kayıtlıdır (Dâhiliye Vekâleti, 1928: 1018; Dâhiliye Vekâleti, 1933: 369). Bu ad, modern olmadığı ve uygunsuz olduğu gerekçesiyle 2003’te Yıldıztepe olarak değiştirilmiştir (Yıldıztepe Belediyesi, t.y.). Belde adı, orotonim niteliği taşımaktadır.

3. SONUÇ

Bu çalışmada öncelikli olarak Niğde ili şehiradlarındaki veriliş eğilimlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın kapsamını oluşturan 29 şehiradından *Bağlama* ve *Kiledere* dışındaki toponimlerin veriliş eğilimleri belirlenebilmiştir. Buna göre Hacıabdullah ve Orhanlı

antropotoponim; Dündarlı, Edikli ve Karaatlı etnotoponim; Bozköy ve Ulukışla oykotoponim; Aktaş ve Yıldıztepe orotoponim; Çukurkuyu ve Yeşilgölcük hidrotoponim; Sazlıca fitotoponim özelliği göstermektedir. Gümüşler maden ve madencilğe dayalı; Konaklı sosyal hayata dayalı; Altunhisar, Değirmenli, Karakapı, Keçikalesi, Kemerhisar yapı adlarına dayalı; Çamardı coğrafi nesnenin konumuna dayalı; Bahçeli ve Bor coğrafi nesnenin görünümüne dayalı; Alay, Azatlı, Divarlı ve Niğde halk etimolojisine dayalı adlandırmalardır. Çiftlik ise coğrafi terim ile kurulmuş bir toponimdir.

Çalışmanın diğer amacı, Niğde ili şehiradlarının verilmiş eğilimlerine dair istatistiksel verinin oluşmasıdır. Söz konusu 27 toponimle ilgili veriler çözümlendiğinde Niğde ili şehiradlarının verilmiş eğilimlerine dair ortaya çıkan grafik aşağıdadır. Buna göre Niğde ilinde yapı adlarına dayalı toponimler öne çıkarken ikinci sırada halk etimolojisine dayalı toponimler yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Akçay, A. (2011). Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında Tabal Ülkesi. (Basılmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Albayrak, R. (2004). Toponim Teknikleri ve Kafkasya-Borçalı Yer Adları, Berikan Yayınevi.

- Avcı, C. (2009). Sugür. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (37. Cilt, ss. 473-474) içinde.
- Baykara, T. (1985). Türkiye Selçuklularında İdarî Birim ve Bununla İlgili Meseleler. *Vakıflar Dergisi*, XIX, 49-60.
- Coşkun, Y. (1989). Hitit Çivi Yazılı Belgelerin Işığında İlk Çağda Tuşunuşu. *TTK Belleten*, LIII (207-208), 477-485.
- Çınaroğlu, A. (1987). Kemerhisar-Ambartepe 1986 Kazısı. *IX. Kazı Sonuçları Toplantısı I* (ss. 351-360) içinde, Kùltür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù.
- Çobanoğlu, A. V. (2007). Öküz Mehmed Paşa Külliyesi. *TDV İslam Ansiklopedisi* (34. Cilt, ss. 27-28) içinde.
- Çoşkun, F. (1996). 888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri (Tanıtım, Tahlil ve Metin). (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dâhiliye Vekâleti. (1928). Son Teşkilât-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları. Hilal Matbaası.
- Dâhiliye Vekâleti. (1933). Köylerimiz. İstanbul Matbaacılık ve Neşriyat Türk Anonim Şirketi.
- Darkot, B. (1978). Niğde. *İslam Ansiklopedisi* (IX. Cilt, ss. 253-256) içinde. Milli Eğitim Basımevi.
- Doktor M. H. (2016). Türkiye'nin Sıhî İctimâ'î Coğrafyası Niğde Sancağı. (N. Topal ve G. Öztürk haz.). Kömen Yayınları.
- Ertuğrul, A. (2015). Niğdeli Kadı Ahmed'in el-Veledü'sş-şefik ve'l-Hâfidü'l-halîk'ı (Anadolu Selçuklularına Dair Bir Kaynak) (C. I-II). TTK Yayınları.
- Erzi, A. S. (1950). Türkiye Kütüphanelerinden Notlar ve Vesikalar I. *TTK Belleten*, XIV (53), 85-105.
- Gabriel, A. (1962). Niğde Tarihi. (A. A. Tütenk çev.). Bengi Matbaası.
- Galanti, A. (1951). Niğde ve Bor Tarihi. Tan Matbaası.
- Gülensoy, T. (2009). Türkiye Türkçesinde Yaşayan “Küçük”, “Kıçık”, “Kiçi” ve “Keçi” Sözcükleri. *Turkish Studies*, 4 (8), 1-4.
- Halaçoğlu, Y. (2020). Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650) (C. I-VI). Atayurt Yayınevi.

- Hüseyinklioğlu, A. ve Arslan, H. (2009). 16. Yüzyılın İlk Çeyreğinde Niğde Kazası Yerleşme Merkezlerinin Tespiti. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2), 299-314.
- İbn Bibi. (2020). El-Avâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye (Selçuknâme II Tercüme). (M. Öztürk çev.). TTK Yayınları.
- İbn Hurdazbih. (2008). Yollar ve Ülkeler Kitabı. (M. Ağarı çev.). Kitabevi Yayınları.
- İçişleri Bakanlığı. (1946). Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu (C. I-II). Başbakanlık Devlet Matbaası.
- İçişleri Bakanlığı. (1968). Köylerimiz (1 Mart 1968 Gününe Kadar). Başbakanlık Basımevi.
- İzbrak, R. (1992). Coğrafya Terimleri Sözlüğü (Almanca-Fransızca-İngilizce Karşılıkları Eski ve Yeni Şekilleriyle, İndeksli). MEB Yayınları.
- Katip Çelebi. (2013). Cihannüma I-II. (B. Karlığa ve S. Öztürk haz.). Mahya Yayıncılık.
- Kınal, F. (1987). Eski Anadolu Tarihi. TTK Yayınları.
- Korkmaz, M. (2004). XVI. Yüzyılda Kilisehisar: Bizans Şehrinden Osmanlı Köyüne. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (11), 97-134.
- Kurgun, L. (2002). Denizli İli Yer Adları. (Basılmamış Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Oflaz, M. (1992). 16. Yüzyılda Niğde Sancağı. (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Oflaz, M. (2007). Niğde. *TDV İslam Ansiklopedisi* (33. Cilt, ss. 92-95) içinde.
- Oral, M. Z. (1935). Niğde Tarihi. *Akpınar-Niğde Halkevi Mecmuası*, 10, 3-7.
- Oral, M. Z. (1936). Niğde Tarihi. *Akpınar-Niğde Halkevi Mecmuası*, 16, 3-6.
- Oral, M. Z. (1955). Selçuklu Devri Vesikaları-Sultan Hatun Senedi, *TTK Belleten*, XIX (75), 385-394.
- Özkarcı, M. (2014). Türk Kültür Varlıkları Envanteri Niğde 51 (C. I-II). TTK Yayınları.

- Öztürk, İ. (2008). Niğde Sancağı (İdari ve Demografik Yapı) 1868-1923. Kömen Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2001). Türk Ad Bilimi I-Giriş. TDK Yayınları.
- Sakin, O. (2010). 16. Yy. Osmanlı Arşiv Kayıtlarına Göre Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler. Ekim Yayınları.
- Strabon, (2018). Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: Kitap XII-XIII-XIV). (A. Pekman çev.). Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Şahin, İ. (2019). Adbilim. Pegem Akademi Yayınları.
- Topal, N. (2012). Karaman Eyaleti Vakıf Defterinde Niğde Vakıfları (H. 881/M. 1476). *ZfWT Journal of World of Turks*, 4 (2), 123-147.
- Toroğlu, E. (2006). Niğde İli Yerleşmeleri ve Lokasyon Planlaması. (Basılmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Toroğlu, E. (2009). Bor Şehri'nin Kuruluş ve Gelişmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14 (21), 173-194.
- Tunçdilek, N. (1967). Türkiye İskân Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Turan, O. (2018). Selçuklular Zamanında Türkiye. Ötüken Yayınları.
- Türkay, C. (2012). Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar. İşaret Yayınları.
- Umar, B. (1993). Türkiye'deki Tarihsel Adlar. İnkılâp Kitabevi.
- Uzluk, F. N. (1958). Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi. Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1942). Niğde'de Karamanoğlu Ali Bey Vakfiyesi, *Vakıflar Dergisi*, II, 45-80.
- Ünal, A. ve Girginer, K. S. (2007). Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji. Homer Kitabevi.
- Vardar, B. vd. (2002). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü. Multilingual Yayınları.
- Witteck, P. (1970). Bizanslılardan Türklere Geçen Yer Adları. (M. Eren çev.). *Selçuklu Araştırmaları Dergisi I*, 193-240.

Yavuz, S. ve Şenel, M. (2013). Yer Adları (Toponim) Terimleri Sözlüğü. *Turkish Studies*, 8 (8), 2239-2254.

Yusifov, Y. ve Kerimov, S. (2017). Toponimimin Esasları Üzerine Bir İnceleme. (S. Yavuz çev.). Asos Yayınları.

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 254/39/15, tarih: 22.11.1955.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 265/23/14, tarih: 31.07.1957.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 367/37/7, tarih: 11.08.1971.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 323/75/18, tarih: 06.12.1974.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 367/36/15, tarih: 11.08.1971.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 54/9/8, tarih: 31.03.1930.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 55/13/12, tarih: 22.05.1930.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, kutu/gömlek/sıra: 635/59/30, tarih: 31.12.1987.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, A.{DVNSMHH.d..., dosya/gömlek no: 135/1333, tarih: 20.12.1141.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, C..DRB., dosya/gömlek no: 7/302, tarih: 06.08.1215.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, DH.MUI., dosya/gömlek no: 7/16, tarih: 05.09.1327.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi, DH.MUI., dosya/gömlek no: 24/17, tarih: 27.09.1328.

T.C. Resmi Gazete, S. 20523, tarih: 20.05.1990. 03.07.2024 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20523.pdf> adresinden erişilmiştir.

T.C. Resmi Gazete, S. 6635, tarih: 18.06.1947. 03.07.2024 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6635.pdf> adresinden erişilmiştir.

İnternet Kaynakları

İçişleri Bakanlığı, (t.y.). 11.07.2024 tarihinde <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/illeridar esi/Bilgiler2/%C4%B01%20ve%20%C4%B01%C3%A7e%20Kurulu%C5%9F%20Tarihleri%202018.pdf> adresinden erişilmiştir.

İSAM, (t.y.). 21.09.2024 tarihinde <https://isamveri.org/salname/sayilar.php?%20sidno=D02467> adresinden erişilmiştir.

Konaklı Belediyesi, (t.y.). 03.07.2024 tarihinde <https://www.nigdekonakli.bel.tr/sehir/konakli-tarihi/12/> adresinden erişilmiştir.

Kültür Turizm Bakanlığı, (t.y.). 21.09.2024 tarihinde <https://nigde.ktb.gov.tr/TR-74353/efsaneler.html#:~:text=KE%C3%87%C4%B0%20KALES%C4%B0&text=Kaledekiler%20gelenlere%20say%C4%B1ca%20%C3%A7ok%20kalabal%C4%B1k,'Ke%C3%A7i%20Kalesi'%20oldu%C4%9Fu%20s%C3%B6ylenmektedir> adresinden erişilmiştir.

Türk Dil Kurumu, (t.y.). 11.07.2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.

Yıldıztepe Belediyesi, (t.y.). 03.07.2024 tarihinde https://www.yildiztepe.bel.tr/sayfa/19_yildiztepe-tarihi adresinden erişilmiştir.